

Čedomir BOGIĆEVIĆ (Podgorica)

Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje „Vojislav P. Nikčević“

UDK 061.12:929 Nikčević V.P.

AKADEMIK VOJISLAV P. NIKČEVIĆ

šećanje na grandioznu i originalnu pojavu u crnogorskoj nauci i kulturi

Autor ovoga referata ukazuje na značaj akademika Vojislava P. Nikčevića kao utemeljivača nauke o crnogorskome jeziku te ističe njegove ljudske i naučne vrline. Kao potvrdu ispravnosti Nikčevićevih stavova o zasebnosti crnogorskoga jezika u okviru štokavskoga sistema, autor navodi specifičnu i autohtonu crnogorsku pravnu leksiku.

Životopis akademika Vojislava P. Nikčevića podseća na velikog rimskog trijumvira Pompeja, koji je – kad na saopštenje Senatu da je odlučio da ide u nove osvajачke avanture po Sredozemlju bi upozoren da mu je brodovlje dotrajalo, slabe građe i da na moru bijesni snažna oluja, što je velika prijetnja rimskoj pomorskoj floti – senatorima odgovorio: *Ploviti moram, živjeti ne moram*. Tako je i akademik Nikčević svoje veliko naučno djelo i pregnuće posvećeno crnogorskoj historiografiji, crnogorskoj filologiji i lingvistici, crnogorskoj istoriji i književnosti, te antropologiji i etnologiji, stvorio na velikom načelu otečestvene ljubavi, hrabrosti i odanosti, koje imaju samo veliki ljudi, i time ostavio veliko i trajno nasljeđe kojim će se „vile grabit u vjekove da mu vijenac dostojni sapletu“.

Iskrenost plemenitog ljudskog karaktera akademika Vojislava Nikčevića svjedočila je o mudrom iskustvu vjekova potvrđujući misao velikog ruskog književnika Dostojevskog da *samo dobar čovjek može biti veliki znanstvenik, stvaralac i stručnjak*.

Gnoseologija njegovog širokog znanstvenog opusa što je izvirala iz polihistoričnog duha ogromne erudicije crpjela je svoju pokretačku snagu i stvaralački enzim njegova spiritus movens-a u neobuzdanoj naučnoj

strasti bez koje je svaka racionalna misao samo sterilni pokušaj. Racionalni ljudski postupci, koliko god bili pokretačkoga zanos, ne mogu raširiti krila i dosegnuti dubinu aksioloških razmjera bez sudjelovanja emocija i stvaralačkih strasti u smisao i ciljeve naučne zadaće što se ocrtava u misli filozofa Kjerkegora da u *emocijama ima više razuma nego u razumu emocija; da su odluke zasnovane na naučnim strastima jedini akti koji su dostojni ljudskog povjerenja*.

Akademik Nikčević izgorio je u plamenoj strasti velikog naučnog otkrića, utemeljenja i fenomenološke obrade crnogorske filologije i lingvistike, povijesti, etnologije i antropologije, što je bila povijesno naučna zadaća mnogih naučnih i kulturnih ustanova. Znanje i ljubav, erudicija i mladalački duh, ratio i naučne strasti prema istraživanju, ujedinjeni s njegovom zavjetnom vjernosti prema slavnome crnogorskom otečestvu, iznjedrila je nesebičnu pojavu grandioznih razmjera i originalnih tvoračkih formi u crnogorskoj nauci i kulturi, kakva se više neće javiti za nekoliko vjekova.

Akademik Nikčević uvijek je isticao da je multietničnost i multikonfesionalnost veliko izvorno bogatstvo crnogorske kulturne baštine, da razlike obogaćuju svaki socijabilitet. On je sa simpatijama pratio i podržavao rad i djelovanje crnogorskog udruženja „Korijeni“, koje afirmiše crnogorsku multikulturalnost, o čemu svjedoči i njegov referat podnjet na skupu „Kako dalje Crna Gora“ (19. III 2003).

Omiljeni profesor Nikčević, vođen poznaji ontologije crnogorskog jezičkog blaga, još 2003. godine, dakle, godinu dana prije početka znamenitog međunarodnog naučnog skupa: *Crnogorski jezik – norma i kodifikacija* (u Podgorici, oktobra 2004), bio je uporan da se prihvatim teme koja bi tretirala crnogorski jezik u pisanim pravnim spomenicima crnogorskog naroda, što sam u početku odbijao, svjestan velike zadaće i odgovornosti. No, profesorov zanos slomio je moj otpor, jer sam vidio iskrenost ljudskoga napora i njegovu spoznaju da se u pravnim ustanovama jednog naroda krije samobitnost njegova duha, a da ništa kao jezik ne oslikava tvoračku moć identiteta zajednice slobodnih ljudi kakva je bila Crna Gora. Prihativši se tog izazova, imao sam čast da prezentiram na navedenom skupu u oktobru 2004. godine u Podgorici, mogu slobodno reći, svoj najmiliji naučni rad: *Jezik u crnogorskim pravnim spomenicima*.¹

¹ Zbornik radova: *Crnogorski jezik – norma i kodifikacija* (Međunarodni naučni skup, Podgorica, 28-30. 10. 2004), Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, Cetinje, 2005.

Leksika toga korpusa svjedoči o originalnosti crnogorskog jezika i njegovoj autohtonosti i samobitnosti. Iz toga rada rodila se ideja koju je akademik Nikčević od srca podržavao i radovao joj se – da se sastavi *Crnogorski pravno-istorijski rječnik*, koji će biti posvećen akademiku Nikčeviću.

Akademik Nikčević dobro je znao za poruku crnogorskog Likurga – dr Valtazara Bogišića, profesora slovenskih prava u Odesi i kodifikatora crnogorskog običajnog prava, koji je u svom djelu *Pisani zakoni na slovenskom jugu* kazao: *Crna Gora je pravna samorodica, u kojoj je izvršeno uzakonjenje običaja u sistem narodnog prava, pa je prvorazredni zadatak istorije da dokazuje vlastitost naroda i njegovih psihičkih svojstava na temelju narodnog prava kao najneposrednijeg izraza narodnog duha.*

Takođe, akademik Nikčević je, kao persona velike erudicije, razumijevao da jezičke oblike i fenomene ne čini samo struktura govornog i pisanog, živog i postojećeg, nego i jezičko tkivo prošlosti kao istorijska empirija jezičke zajednice, koja se kao latentno biće i prikrivenost javlja u modernom izrazu poput vulkanske erupcije, u situacijama kada je jezičko blagorođe, kakvo je crnogorsko, bilo zabranjeno, zaboravljeno, oteto – jer su *Glavna pravila južnog narječja* iz 1850. godine u Bečkom dogovoru uzeta uglavnom iz areala crnogorskog jezičkog blaga štokavskog dijasistema. Dvojstvo jezičkog izraza – prošlo i sadašnje, aktuelno i latentno, stvarno i potencijalno – prema Otu Jaspersonu, predstavlja povelju jezičke slobode.² Zbog toga, crnogorski jezik nije arhaika nego živo jezičko blagorođe, kao vječito mlada struktura ali i jezik *ljuckoće* (D. Maksimović: „*Takvog govora ljudskog / ne čuh nigde*“ – *Suton na Skadarskom jezeru*), koje ima pravo da bude u natječaju sa savremenim fonetskim izrazom.

Crnogorsko narodno pravo i pravno nazivlje autentični su dokaz da je crnogorski jezik posebni, originerni i autohtoni jezik (o tome svjedoče na primjer: *majčin obraz, roditeljsko poštenje, nezer, osobina, postojbina, tetkinstvo, mergin, kufinaš, šefija, mušket, izdig, rukostavnik, rukodaća, sprega, supona, opačina, poharnik, kulugdžija, tanka krv, debela krv, jačica, ličenje, samokupnost, tekovina, ovdžija, nagondžija* i dr.).

Dakle, crnogorski jezik nije posebiti jezički izraz, kakvu kvalifikaciju, kao zabludu, izriče veliki broj lingvista i istoričara jezika, tj. to nije jezik koji bi imao samo neke specifične dijalekatske ili fonetske osobenosti. Naprotiv, crnogorski jezik je posebni, zasebni, autohtoni,

² Otto Jasperson: *Čovječanstvo, narod i pojedinac sa lingvističkog stanovišta*, Sarajevo, 1973.

originerni i autonomni jezik u ravni književnog i narodnog, koji po imenu svojega naroda nosi ime – *crnogorski* i koji ima svoju ontološku strukturu koja mu daje za pravo da se, s obzirom na fonetske, morfološke i ostale gramatičke osobine, nazove posebnim jezikom, a ne samo da se, s osnovom na pravo na samoodređenje, nazove imenom svoga naroda. Sva su ljudska bića pripadnici vrste homo sapiensa i imaju svoje fiziološke, prirodne, biološke i duhovne sličnosti, s obzirom na građu organizma i mentalne sposobnosti, ali svi su oni različiti, i posebiti, te se niko ne usuđuje da dvije persone poistovjeti, jer su sve one, po prirodi svemogućeg stvoritelja, različiti dar prirode i duha. I crnogorska je gramatika specifična, zbog toga što je crnogorski jezik jezik ljudskih ustanova i moralnih svojstava kojim se oslikava dostojanstvo ljudske jedinice. Tako Njegoš, u rukopisu svog „Gorskog vijenca“ piše: *U dobro je lako dobro biti, na muku se poznaju junaci*, a nekako je prilikom štampanja ispravljeno, suprotno volji autora: *U dobru je lako dobar biti, na muci se poznaju junaci*. To su dvije posebne semantike.

Karakterne osobine akademika Nikčevića koje su ga izdvajale iz socijabiliteta i po kojima je njegovo naučno djelo iznijelo velike darove za ponos naraštaja bile su: *naučna i građanska hrabrost, tolerancija, naučna strast, polihistoričnost duha, erudicija, čovjekoljubivost i zavjetna vjernost svome otečestvu*. Sve ove osobine dale su osobenu personu prepoznatljivu u našoj nauci i kulturi. Njegovo veliko naučno djelo ne bi imalo onaj značaj za crnogorsku nauku i kulturu da nije bilo nošeno krilima hrabrosti, u kojoj, kako je Perikle rekao, počiva tajna slobode; krilima građanske hrabrosti – da otvoreno i bez straha piše, stvara, objavljuje, bešedi i vodi rasprave i polemike; krilima tolerancije – da poštuje ljudsko dostojanstvo, stručni i humanistički dignitet drugih, u čemu je došla do izražaja crnogorska etika – braniti drugoga od sebe, što nije bilo lako u vremenima kad je akademiku Nikčeviću prijećeno različitim metodama kojima je ugrožavana njegova sloboda stvaralaštva, pa i sam život.

Čedomir BOGIĆEVIĆ

ACADEMICIAN VOJISLAV P. NIKČEVIĆ
in memory of grand and original phenomenon of the Montenegrin
science and culture

The author of this text highlights the importance of Academician Vojislav P. Nikčević as the founder of the science of the Montenegrin language, and stresses his human and scientific qualities. In order to reconfirm Nikčević's views on individuality of the Montenegrin language within the štokavian system, the author lists specific and autochthonous Montenegrin legal terms.